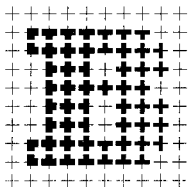
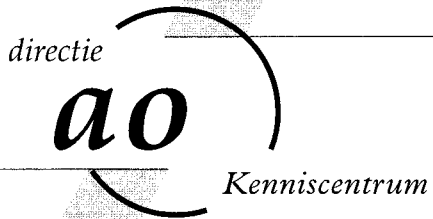

Aanvangssalarissen van schoolverlaters werkzaam in de overheidssector

*directie Arbeidszaken Overheid
juni 1998*

Aanvangssalarissen van schoolverlaters werkzaam in de overheidssector

R.K.W. van der Velden
en
M.H.J. Wolbers

Researchcentrum voor
Onderwijs en Arbeidsmarkt
(ROA)

Een onderzoek in opdracht van
het Ministerie van Binnenlandse Zaken
Directie Arbeidszaken Overheid

Juni 1998

Onderzoek uitgevoerd door: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)
Faculteit der Economische Wetenschappen
Universiteit Maastricht
Postbus 616
6200 MD Maastricht
telefoon: (043) 3883 647 / 751
telefax: (043) 3210 999

Tekstverwerking en opmaak: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)

Uitgever: Ministerie van Binnenlandse Zaken
Directie Arbeidszaken Overheid
Afdeling Macro-economische en Financiële Politiek
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
telefoon: (070)3026548
telefax (070)3026076

Drukwerk: Ministerie van Binnenlandse Zaken

juni 1998

Exemplaren van dit rapport zijn verkrijgbaar bij de Directie Arbeidszaken Overheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (zie hierboven voor adres, telefoon en telefax).

1 Inleiding

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken voert regelmatig onderzoek uit naar de arbeidsmarktpositie van de overheid als werkgever¹. Daarbij bestaat ook behoefte aan meer inzicht in de concurrentiepositie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters. Bepalend voor deze concurrentiepositie zijn onder meer de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden. Met name relevant zijn de aanvangssalarissen naar opleidingstype en -sector. Daarbij is het van belang dat deze aanvangssalarissen worden vergeleken met de aanvangssalarissen in andere sectoren op de arbeidsmarkt, zowel binnen de kwartaire sector als daarbuiten (de marktsector). De directie Arbeidszaken Overheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken heeft het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) verzocht om deze informatie te verschaffen op basis van het door ROA verrichte onderzoek naar schoolverlaters op de arbeidsmarkt.

In deze rapportage worden de aanvangssalarissen voor een groot aantal opleidingen beschreven, waarbij de positie van de overheid in vergelijking met die van andere sectoren op de arbeidsmarkt centraal staat. Na een korte uiteenzetting over de beschikbare data, wordt de gehanteerde werkwijze geschetst. Daarna wordt ingegaan op zowel de primaire arbeidsvoorwaarden (het bruto uur- en maandloon) als een aantal secundaire arbeidsvoorwaarden. De rapportage wordt afgesloten met een korte conclusie.

2 Data

Het ROA verricht jaarlijks grootschalig onderzoek om de arbeidsmarktintrede van schoolverlaters van het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs en van afgestudeerden in het hoger onderwijs in kaart te brengen. Het gaat hierbij om de projecten RUBS (Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters), HBO-monitor en WO-monitor Economie en Techniek. Deze enquêtes – waarvoor jaarlijks tienduizenden schoolverlaters en afgestudeerden schriftelijk worden benaderd – hebben als doel een landelijk representatief beeld te schetsen van zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt².

De verzamelde informatie heeft betrekking op verschillende aspecten van de arbeidsmarktintrede. Er worden gegevens verzameld over de kans op het vinden van een

-
1. Zie bijvoorbeeld de jaarlijkse *Arbeidsmarkt rapportage Overheid*, die wordt uitgebracht door de Directie Arbeidszaken Overheid.
  2. Voor een nadere beschrijving van de hier gepresenteerde data wordt verwezen naar ROA, *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 1995*, ROA-R-1996/3, Maastricht, 1996; ROA, *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 1996*, ROA-R-1997/3, Maastricht, 1997; P. van de Loo, G. Ramaekers, R. van der Velden en H. Zuurbier, *De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs*, HBO-monitor 1995, Den Haag, 1996; P. van de Loo, R. van der Velden en H. Zuurbier, *De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs*, HBO-monitor 1996, Den Haag, 1997.

baan (werkloosheidspercentage, intredewerkloosheid), kenmerken van de gevonden baan (functieniveau, beloning, opleidingsvereisten), de aard van het dienstverband (flexibel, deeltijd), en kenmerken van de werkgever (sector, bedrijfsgrootte). Bovendien vindt een evaluatie van het curriculum plaats. Aan alle deelnemers aan het onderzoek wordt gevraagd hoe zij de aansluiting tussen de afgesloten opleiding en de gevonden baan hebben ervaren. Het gaat daarbij om het belang van en de aandacht voor verschillende kennis en technieken, vaardigheden en houdingsaspecten tijdens de afgesloten opleiding.

Voor de huidige analyse wordt gebruik gemaakt van de schoolverlatersenquêtes gehouden in 1995 en 1996. Het meetmoment van de HBO- en WO-monitor ligt in beide jaren ongeveer 18 maanden na afstuderen. Voor de enquête RUBS heeft een verschuiving van het meetmoment plaatsgevonden. In 1995 werden de schoolverlaters zo'n 10 maanden na het afsluiten van de opleiding ondervraagd, terwijl in 1996 het tijdstip van meting gelijkgeschakeld is aan dat van de HBO- en WO-monitor (dus anderhalf jaar na schoolverlaten). Als men er van uit mag gaan dat salarissen na een jaar werkervaring stijgen, dan betekent dit dat de aanvangssalarissen van de schoolverlaters in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs die in 1995 zijn ondervraagd, enigszins zijn onderschat in vergelijking met die van respondenten uit 1996. Het tijdstip van ondervraging houdt in dat de analyse betrekking heeft op jongeren die de arbeidsmarkt hebben betreden aan het einde van het school- of collegejaar 1993/1994 en 1994/1995.

3 Methode

Bij de vergelijking van de aanvangssalarissen tussen de overheid en andere sectoren op de arbeidsmarkt maken we gebruik van het door de respondent opgegeven bruto loon. Het bruto loon heeft betrekking op de baan waarin men het hoogste aantal uren werkt, inclusief toeslagen voor ploegendienst, fooien, provisie en dergelijke, maar exclusief inkomen uit overwerk, vakantiegeld, 13e maand, uitkering en dergelijke. Voor het bruto loon worden twee indicatoren gebruikt. Ten eerste is gekeken naar het bruto uurloon. Dit bruto uurloon is bepaald door het opgegeven bruto maandloon te delen door het door de respondent opgegeven contractueel aantal arbeidsuren. Respondenten die werkzaam zijn als leerkrachten, zijn daarbij uitgegaan van een omrekeningsfactor waarbij 1 lesuur gelijk is aan 1½ arbeidsuur. Aangezien deze omrekeningsfactor bij een volledige aanstelling zou leiden tot een werkweek van meer dan 40 uur, is het uurloon bij leerkrachten waarschijnlijk onderschat. Naast het bruto uurloon is ook gekeken naar het bruto maandloon zonder correctie voor eventuele verschillen in werktijdfactor. Het betreft hier dus het bruto maandloon in de hoofdfunctie zonder rekening te houden met verschillen tussen voltijders en deeltijders. Ten slotte wordt aan startende afgestudeerden van het HBO en WO (alleen in 1996) aanvullende informatie gevraagd over de secundaire arbeidsvoorwaarden in de huidige functie: auto van de zaak, 13e maand en winstdeling, tantième of eindejaarsuitkering.

In de analyse wordt een vrij grove indeling van opleidingen gebruikt. De reden hiervoor is dat voor de meeste opleidingen de aantallen respondenten in de steekproef te gering zijn om een gedetailleerde uitsplitsing naar opleiding en bedrijfssector te maken. Met name voor het AVO, VBO en KMBO is het aantal schoolverlaters dat zich aanbiedt op de arbeidsmarkt te beperkt om tot betrouwbare uitspraken te komen (velen doen een vervolgopleiding). Bovendien werkt slechts een beperkt aantal van deze schoolverlaters bij de overheid. Om deze reden wordt alleen een totaalvergelijking gepresenteerd voor het AVO, VBO en KMBO. Voor de overige opleidingstypen (MBO, HBO en WO) wordt een uitsplitsing gemaakt naar de volgende opleidingssectoren (in enkele gevallen bestaat een bepaalde opleidingssector niet binnen een opleidingstype of is er geen informatie over beschikbaar):

- landbouw;
- onderwijs;
- techniek;
- economie;
- dienstverlening/verzorging;
- gezondheidszorg;
- gedrag en maatschappij;
- kunst en cultuur.

Daarnaast wordt ook voor een aantal afzonderlijke opleidingen salarisgegevens gepresenteerd. Dit wordt uitsluitend gedaan voor opleidingen waarvoor geldt dat minimaal 20 respondenten werkzaam zijn in de overheidssector en in de marktsector (de definitie van bedrijfssector wordt hieronder uitgelegd).

Overigens heeft de analyse alleen betrekking op opleidingen die zijn gevolgd in voltijd. Schoolverlaters van deeltijdopleidingen werken vaak al tijdens de opleiding en daarom kan men bij hen moeilijk van aanvangssalarissen spreken.

De overheidssector wordt in eerste instantie gedefinieerd als het openbaar bestuur/overheidsdiensten (exclusief sociale zekerheidsinstellingen) plus het onderwijs. Daarnaast wordt de overheid ook nog gesplitst in openbaar bestuur/overheidsdiensten en het onderwijs. Er vindt een vergelijking plaats van de aanvangssalarissen verdiend bij de overheid (op basis van beide indelingen) met de volgende sectoren op de arbeidsmarkt:

- zorgsector;
- overige kwartaire diensten (inclusief verplichte sociale zekerheid);
- bank- en verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening;
- marktsector als geheel.

Alle aanvangssalarissen die in de analyse worden berekend zijn gebaseerd op gewogen, tot landelijke cijfers opgehoogde aantallen schoolverlaters. Het WO vormt hierop een uitzondering. De WO-monitor Economie bevat vrijwel de gehele populatie van afgestudeerden en de WO-monitor Techniek is alleen gehouden onder afgestudeerden van één technische universiteit. Hierdoor is in beide gevallen geen weging toegepast. De

statistische beoordeling van de beloningsverschillen tussen de verschillende bedrijfssectoren is gebaseerd op de ongewogen data. Bij het bepalen van significante afwijkingen in de beloning tussen de verschillende bedrijfssectoren is de overheid als referentiegroep genomen en deze wordt telkens vergeleken met de andere sectoren op de arbeidsmarkt.

4 Resultaten

Beloningsverschillen naar opleidingssector

In tabel 1 is het gemiddelde bruto uurloon van werkzame schoolverlaters per opleidings- en bedrijfssector weergegeven. De eerste kolom met cijfers heeft betrekking op de gehele overheid, terwijl de tweede en derde kolom de opsplitsing van de overheid in respectievelijk het openbaar bestuur/overheidsdiensten en het onderwijs voorstellen. De overige kolommen bevatten de salarisgegevens van de bedrijfssectoren waarmee die van de overheid (al dan niet opgesplitst) worden vergeleken. Cijfers die zijn berekend op minder dan 20 respondenten worden om redenen van betrouwbaarheid niet weergegeven. Tabel 2 bevat vergelijkbare gegevens als tabel 1, maar nu gebaseerd op het gemiddelde bruto maandloon zonder correctie voor werktijdfactor.

Tabel 1

Gemiddeld bruto uurloon (afgerond op dubbeltjes) van werkzame schoolverlaters per opleidingssector en bedrijfssector in 1995-1996

	overheid als geheel	openbaar bestuur/ overheids- diensten	onderwijs	zorgsector	overig kwartair	bank/ver- zeke- ringswe- zen, zak. dienstver- lening	markt- sector als geheel
AVO totaal	9,50	x	x	8,30	8,00	9,60	8,10*
VBO totaal	8,00	8,40	x	8,20	x	9,80	7,40
KMBO totaal	11,50	12,00	x	10,90	10,00	11,70	10,50~
MBO totaal	14,30	14,70	13,20	13,70~	15,50*#	13,00*~	13,20*~
landbouw	14,90	x	x	13,70	12,10	13,00	13,00
techniek	14,70	14,70	x	15,90	15,40	14,30	14,50
economie	14,30	14,50	x	13,50	15,70	12,40*~	12,50*~
dienstverl./verz.	13,40	14,40	12,40	13,60	16,70*~#	13,50	11,50*~
HBO totaal	20,00	20,50	19,90	20,10~	19,30*~#	18,80*~#	18,80*~#
landbouw	20,20	19,70	21,10	x	18,50*#	18,60*~#	17,90*~#
onderwijs	19,80	21,10	19,80	17,50*~#	18,50~	17,50*~#	16,90*~#
techniek	20,70	21,10	19,70	18,30*~#	19,10*~	19,50*~	19,50*~
economie	19,60	19,80	19,10	19,40	19,80	18,60*~	18,70*~
gezondheidszorg	21,50	19,80	22,90	21,40	20,30	x	17,20*#
gedrag/maatschappij	20,60	20,80	20,20	19,00*~	19,10*~	19,00*~	18,30*~
kunst en cultuur	21,60	x	21,30	17,40*	19,40*#	16,90*#	16,50*#
WO techniek ^a	20,70	25,10	17,60	x	24,60*#	22,00~#	23,20*~#
economie	22,90	25,50	19,84	23,10~#	22,50~#	22,50~#	22,70~#

Bron: ROA, schoolverlatersenquêtees

* gemiddeld bruto uurloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto uurloon bij overheid als geheel

~ gemiddeld bruto uurloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto uurloon bij openbaar bestuur/overheidsdiensten

gemiddeld bruto uurloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto uurloon bij onderwijs

x gebaseerd op minder dan 20 respondenten

^a cijfers zijn gebaseerd op 1996 alleen

Tabel 2

Gemiddeld bruto maandloon (afgerond op hele tientallen gulden) van werkzame schoolverlaters per opleidingssector en bedrijfssector in 1995-1996 zonder correctie voor werktijdfactor

	overheid als geheel	openbaar bestuur/ overheidsdiensten	onderwijs	zorgsector	overig kwartair	bank/verzekeringswezen, zak. dienstverlening	marktsector als geheel
AVO totaal	1480	x	x	1210	1070*	1270	870*
VBO totaal	1300	1400	x	1230	x	1400	1040*~
KMBO totaal	1800	1930	x	1380*~	1390	1840	1640~
MBO totaal	2270	2420	1860	1880*~	2260#	2110*~#	2070*~#
landbouw	2530	x	x	1990*	1910	2120	2100
techniek	2450	2470	x	2420	2540	2400	2360
economie	2270	2390	x	1920*~	2150	1980*~	1950*~
dienstverl./verz.	1900	2200	1620	1840~	2470*#	2030#	1630*~
HBO totaal	2970	3290	2860	2780*~#	2590*~#	3130*~#	3140*~#
landbouw	3220	3220	3210	x	3010	3100	3090
onderwijs	2890	3170	2880	2140*~#	2570*~#	2790~	2540*~#
techniek	3360	3500	3020	3040*~	3200~	3330~#	3350~#
economie	3020	3170	2700	2960~	3130#	3110#	3130#
gezondheidszorg	2770	3280	2320	3000#	2650~	x	2590~
gedrag/maatschappij	3030	3240	2380	2450*~	2770*~#	3110#	2900*~#
kunst en cultuur	2320	x	2250	1960	2100	2690	2420
WO techniek ^a	3350	4110	2800	x	4120*#	3770*~#	3990*#
economie	3780	4290	3180	3730~#	3810~#	3850~#	3920~#

Bron: ROA, schoolverlatersenquête

* gemiddeld bruto maandloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto maandloon bij overheid als geheel

~ gemiddeld bruto maandloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto maandloon bij openbaar bestuur/overheidsdiensten

gemiddeld bruto maandloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto maandloon bij onderwijs

x gebaseerd op minder dan 20 respondenten

^a cijfers zijn gebaseerd op 1996 alleen

Uit tabel 1 blijkt dat schoolverlaters van het AVO die zich aanbieden op de arbeidsmarkt het meest verdienen als ze in overheidsdienst werkzaam zijn of bij de sector bank/verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening (gemiddeld fl. 9,50 respectievelijk fl.

9,60 bruto per uur). Vooral de inkomensverschillen met de sector overig kwartair en de marktsector als geheel zijn behoorlijk groot, zij het dat alleen het laatste verschil statistisch significant is. In deze bedrijfssectoren verdienen schoolverlaters met een afgeronde MAVO-, HAVO- of VWO-opleiding ongeveer anderhalve gulden per uur minder dan bij de overheid of bank/verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening. Wanneer gekeken wordt naar het bruto maandloon (zie tabel 2), dan worden de verschillen nog iets pregnanter. Zonder correctie voor werktijdfactor, blijken de aanvangssalarissen verreweg het hoogst bij de overheid als geheel en bedraagt het verschil met de marktsector als geheel zo'n 600 gulden.

Voor het VBO geldt dat er geen significante verschillen zijn tussen de sectoren wanneer gekeken wordt naar de bruto uurlonen (tabel 1), ondanks het feit dat de beloningsverschillen op het oog erg groot lijken. Omdat er echter maar weinig VBO schoolverlaters in de steekproef zitten die bij de overheid of bank/verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening werkzaam zijn, zijn de verschillen niet significant. Wanneer gekeken wordt naar de bruto maandlonen, zonder correctie voor werktijdfactor, dan blijken overigens wel significante verschillen waarneembaar tussen de overheidssector (en in het bijzonder openbaar bestuur/overheidsdiensten) aan de ene kant en de marktsector als geheel aan de andere kant (zie tabel 2).

De aanvangssalarissen van KMBO-schoolverlaters die werkzaam zijn bij openbaar bestuur /overheidsdiensten verschillen weliswaar met die van de zorgsector, overig kwartair en de marktsector als geheel, maar met uitzondering van de laatste zijn de verschillen niet significant (tabel 1). Wanneer wordt gekeken naar het bruto maandloon zonder correctie voor werktijdfactor (tabel 2) dan blijken de verschillen met de zorgsector wel significant te zijn, evenals de verschillen met de marktsector als geheel. Dit geldt met name ten opzichte van degenen die werkzaam zijn bij het openbaar bestuur/overheidsdiensten.

De hier vermelde resultaten voor het AVO, VBO en KMBO blijven bestaan wanneer rekening wordt gehouden met de gevolgde opleidingssector. Een additionele analyse, die hier verder onbesproken blijft, laat zien dat de gevonden beloningsverschillen tussen de overheid en de andere sectoren op de arbeidsmarkt redelijk consistent zijn met het eerder beschreven beeld. Als er al verschillen worden gevonden, dan zijn deze in het voordeel van de overheidssector.

Bij het MBO is het duidelijk dat de gemiddelde aanvangssalarissen het hoogste zijn wanneer men in de overheidssector werkzaam is. De resultaten tonen dat met uitzondering van de sector overig kwartair zowel het gemiddeld bruto uurloon als het gemiddeld bruto maandloon hoger is bij de overheid als geheel en de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten in het bijzonder. Bij de sector overig kwartair daarentegen blijken de bruto uurlonen zelfs significant hoger te liggen dan bij de overheid als geheel. De bruto uurlonen liggen het laagst bij de sector bank- en verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening, terwijl de laagste bruto maandlonen geconstateerd worden bij schoolverlaters in de zorgsector.

Wanneer men naar de afzonderlijke opleidingssectoren kijkt, dan blijken de gevonden verschillen met name toegeschreven te kunnen worden aan schoolverlaters uit de opleidingssectoren economie en dienstverlening/verzorging. Voor de opleidingssector techniek blijken de beloningsverschillen minimaal te zijn, terwijl bij de opleidingssector landbouw de verschillen niet significant zijn.

Daarnaast constateren we dat de hoge beloning bij de overheid met name voor rekening komt voor degenen die werkzaam zijn in de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten. MBO'ers die werken in de onderwijssector verdienen op uurbasis anderhalve gulden minder dan MBO'ers die in de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten een baan hebben gevonden (tabel 1)³. Zonder correctie voor werktijdfactor blijken de verschillen in bruto maandsalaris meer dan 500 gulden te bedragen (tabel 2).

Voor afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs geldt dat de bruto uurlonen bij de overheid als geheel, maar ook bij de subsectoren openbaar bestuur/overheidsdiensten en onderwijs significant hoger liggen dan in de andere sectoren, met uitzondering van de zorgsector (tabel 1). Dit beeld geldt ook wanneer naar de afzonderlijke opleidingssectoren van het HBO wordt gekeken. Daar komt tevens naar voren dat de geringe verschillen met de zorgsector veroorzaakt worden door de relatief hoge uurlonen van afgestudeerden van de opleidingssector gezondheidszorg. Bij de meeste andere opleidingssectoren blijken de uurlonen in de zorgsector wel significant lager dan bij de overheid.

Wanneer gekeken wordt naar het bruto maandloon zonder correctie voor werktijdfactor (tabel 2), dan wordt het beeld wat genuanceerder. Gemiddeld genomen bedraagt het bruto maandsalaris van een startende HBO'er die bij de overheid werkt significant meer dan van iemand die elders in de kwartaire sector werkzaam is (dat wil zeggen in de zorgsector of in de sector overig kwartair), maar significant minder dan van iemand die in de marktsector zijn geld verdient (zowel in de sector bank- en verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening als in de marktsector als geheel). Het beloningsverschil met de zorgsector en de sector overig kwartair komt tot stand door drie opleidingssectoren: onderwijs, techniek (alleen zorgsector) en gedrag/maatschappij. Het beloningsverschil met de sector bank- en verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening en de marktsector als geheel kunnen niet worden toegeschreven aan bepaalde opleidingssectoren. In geen van de afzonderlijke opleidingssectoren is de beloning in (een van) beide sectoren significant hoger dan die in de overheidssector als geheel. Er zijn juist opleidingssectoren (onderwijs en gedrag/maatschappij) waar het verschil in het voordeel van de overheid is. Toch zorgt de specifieke samenstelling van de totale groep HBO-afgestudeerden ervoor dat het gemiddelde bruto maandloon in de sector bank- en verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening en in de marktsector als geheel significant hoger is dan dat bij de overheidssector.

---

3. Dit verschil kan niet worden toegeschreven aan de in paragraaf 3 opgemerkte onderschatting van de uurlonen voor leraren, omdat de betreffende MBO-schoolverlaters niet als leerkracht werkzaam zijn.

Pas afgestudeerden van het HBO die in de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten zijn aangesteld, hebben een hoger bruto uurloon dan degenen die in het onderwijs werkzaam zijn. Het verschil bedraagt zo'n anderhalve gulden per uur. Voor afgestudeerden van de opleidingssector onderwijs moet dit verschil geheel of gedeeltelijk worden toegeschreven aan de in paragraaf 3 genoemde onderschatting van de bruto uurlonen voor leerkrachten. Wanneer gekeken wordt naar de bruto maandlonen dan blijken, mede als gevolg van verschillen in werktijdfactor, degenen die zijn aangesteld bij de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten zo'n 400 gulden meer te verdienen dan degenen die in de onderwijssector werkzaam zijn.

Over de aanvangssalarissen van beginnende academici worden geen totaalcijfers gepresenteerd. De oorzaak hiervoor is dat er momenteel slechts gegevens beschikbaar zijn van afgestudeerden van de economische faculteiten van universiteiten en van één technische universiteit.

Voor de startende technici uit het WO geldt dat de laagste bruto uurlonen verdiend worden in de onderwijssector. Het bruto verschil in beloning met de overige sectoren varieert tussen de 4½ en 7½ gulden per uur. Per maand bedragen deze verschillen 1000 tot 1300 gulden. De verschillen kunnen niet toegeschreven worden aan een mogelijke onderschatting van de salarissen voor leerkrachten, omdat het merendeel van de betreffende personen niet werkzaam is als leerkracht, maar als aio of (beginnend) onderzoeker bij de universiteit. Het bruto uurloon voor een technisch afgestudeerde die in de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten werkt is wel concurrerend met het loon dat wordt verdiend in andere sectoren op de arbeidsmarkt. Het uurloon van deze technici ligt zelfs significant boven het uurloon van technici die werkzaam zijn bij bank/verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening of de marktsector als geheel. Wanneer naar het bruto maandloon wordt gekeken dan blijken uitsluitend de verschillen met de sector bank/verzekeringswezen plus zakelijke dienstverlening nog significant.

Voor economen is de beloning bij de overheid als geheel en daarbuiten ongeveer gelijk. Deze uitkomst verbleekt echter weer geheel als de overheidssector wordt opgesplitst. Economen die werkzaam zijn in de sector openbaar bestuur/overheidsdiensten verdienen significant meer dan daarbuiten, terwijl juist het omgekeerde geldt in de onderwijssector. De aanvangssalarissen van economen die een baan in het onderwijs hebben, zijn al gauw zo'n 2½ tot 3 gulden bruto per uur lager dan in een andere bedrijfssector buiten de overheid (tabel 1). Hetzelfde geldt wanneer naar de bruto maandlonen wordt gekeken (zie tabel 2). Net als bij de technici kan dit verschil niet toegeschreven worden aan een onderschatting van de salarissen van leerkrachten, maar worden de verschillen vooral veroorzaakt door de lagere salarissen voor aio's en andere beginnend onderzoekers.

Beloningsverschillen naar opleiding

In de tabellen 3 en 4 zijn aanvangssalarissen berekend op het niveau van opleidingen. Zoals eerder is aangegeven betreft het alleen opleidingen waarbij minimaal 20 schoolverlaters werkzaam zijn in de overheidssector als geheel en in de marktsector als geheel. Deze eis heeft tot gevolg dat er geen opleidingen lager dan het MBO-niveau worden gepresenteerd. De reden hiervoor is dat er onvoldoende lager opgeleiden in de steekproef zitten die bij de overheid zijn aangesteld.

Tabel 3

Gemiddeld bruto uurloon (afgerond op dubbeltjes) van werkzame schoolverlaters per opleiding en bedrijfssector in 1995-1996 (alleen voor opleidingen met 20 of meer respondenten werkzaam in overheid als geheel en marktsector als geheel)

	overheid als geheel	markt- sector als geheel
MBO		
techniek		
- techniek	14,20	14,20
economie		
- economie	12,30	11,80
- administratie	15,20	12,50*
dienstverlening/verzorging		
- gezondheidszorg	13,60	10,90*
- sociaal-pedagogisch werk	13,00	10,80*
HBO		
landbouw		
- milieukunde	20,60	16,90*
- tuin- en landschapsinrichting	20,90	18,70*
- land, water en milieubeheer	19,60	18,20
onderwijs		
- leraar basis-/speciaalonderwijs	19,60	14,20*
- leraar voortgezet onderwijs taal 1-vak (2e graads)	20,10	17,70*
- leraar voortgezet onderwijs maatschappij 1-vak (2e graads)	21,70	17,80*
- leraar voortgezet onderwijs exact 1-vak (2e graads)	21,20	17,40*
techniek		
- civiele techniek	21,20	18,90*
- milieukunde	20,30	17,80*
- elektrotechniek	22,20	19,30*
- technische bedrijfskunde	20,60	19,90
- chemische laboratoriumopleiding	18,00	18,70
economie		
- bedrijfseconomie	19,90	18,60*
- opleiding voor management, economie en recht	19,60	18,40*
- commerciële economie	17,70	18,90
- bibliotheek en documentaire informatie	18,30	19,30
- facilitaire dienstverlening	20,50	18,20*
gedrag/maatschappij		
- maatschappelijk werk en dienstverlening	21,80	15,00*
- personeel en arbeid	20,20	19,40
- sociaal-pedagogische hulpverlening	17,80	14,90*
WO		
techniek ^a		
- civiele techniek	23,10	22,60
economie		
- economie	22,60	22,30
- algemene economie	23,30	22,70
- internationaal management	24,90	22,90*
- econometrie	18,60	23,30*

Bron: ROA, schoolverlatersenquête

* gemiddeld bruto uurloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto uurloon bij overheid als geheel

^a cijfers zijn gebaseerd op 1996 alleen

Tabel 4

Gemiddeld bruto uurloon (afgerond op dubbeltjes) van werkzame schoolverlaters per opleiding en bedrijfssector in 1995-1996 (alleen voor opleidingen met 20 of meer respondenten werkzaam in overheid als geheel en marktsector als geheel)

	overheid als geheel	markt- sector als geheel
MBO		
techniek		
- techniek	2420	2320
economie		
- economie	1920	1820
- administratie	2430	1970*
dienstverlening/verzorging		
- gezondheidszorg	1890	1560*
- sociaal-pedagogisch werk	1690	1390*
HBO		
landbouw		
- milieukunde	3220	2920*
- tuin- en landschapsinrichting	3220	3070
- land, water en milieubeheer	3140	3130
onderwijs		
- leraar basis-/speciaalonderwijs	2910	1860*
- leraar voortgezet onderwijs taal 1-vak (2e graads)	2610	2840
- leraar voortgezet onderwijs maatschappij 1-vak (2e graads)	2850	2840
- leraar voortgezet onderwijs exact 1-vak (2e graads)	3160	2480*
techniek		
- civiele techniek	3450	3330
- milieukunde	3110	2930
- elektrotechniek	3670	3320*
- technische bedrijfskunde	3430	3410
- chemische laboratoriumopleiding	2910	3120
economie		
- bedrijfseconomie	3270	3110
- opleiding voor management, economie en recht	3150	3020
- commerciële economie	2580	3170*
- bibliotheek en documentaire informatie	2750	3140*
- facilitaire dienstverlening	3080	3000
gedrag/maatschappij		
- maatschappelijk werk en dienstverlening	3300	2040*
- personeel en arbeid	3130	3150
- sociaal-pedagogische hulpverlening	2660	2040*
WO		
techniek ^a		
- civiele techniek	3800	3870
economie		
- economie	3720	3870
- algemene economie	3820	3860
- internationaal management	4120	3940
- econometrie	3190	3950*

Bron: ROA, schoolverlatersenquêtees

* gemiddeld bruto maandloon wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van gemiddeld bruto maandloon bij overheid als geheel

^a cijfers zijn gebaseerd op 1996 alleen

In het MBO wordt voor drie van de vijf onderscheiden opleidingen significante verschillen gevonden, waarbij het hoogste bruto loon steeds in de overheidssector wordt verdiend. Dit

geldt zowel voor het bruto uurloon (tabel 3) als het bruto maandloon (tabel 4). Het betreft de opleidingen *administratie*, *gezondheidszorg* en *sociaal-pedagogisch werk*.

In het HBO geldt dat voor 14 van de 20 onderscheiden opleidingen in het HBO het bruto uurloon bij de overheid significant hoger ligt dan bij de marktsector en bij geen enkele opleiding significant lager (tabel 3). Eigenlijk zijn er maar drie opleidingen waarvoor geldt dat het bruto uurloon in de marktsector hoger is, ook al zijn deze verschillen niet significant. Het betreft de opleidingen *commerciële economie* en *bibliotheek en documentaire informatie* en de *chemisch laboratoriumopleiding*.

Dit beeld verandert enigszins wanneer naar de bruto maandlonen zonder correctie voor werktijdfactor wordt gekeken (tabel 4). Dan blijkt voor 8 van de 20 onderscheiden opleidingen een significante afwijking te bestaan in het bruto maandloon tussen de overheid en de marktsector (zie tabel 4). De verschillen zijn hier niet altijd in het voordeel van de overheidssector, maar wel vaak. De twee opleidingen waarvoor geldt dat de beloning in de marktsector als geheel hoger ligt dan in de overheidssector betreffen de reeds eerder genoemde opleidingen *commerciële economie* en *bibliotheek en documentaire informatie*. De beloningsverschillen bedragen respectievelijk 590 en 390 gulden. Bij de overige zes opleidingen (*milieukunde*, *leraar basis-/speciaalonderwijs*, *leraar voortgezet onderwijs exact*, *elektrotechniek*, *maatschappelijk werk en dienstverlening* en *sociaal-pedagogische hulpverlening*) geldt dat de afgestudeerden een hoger salaris verdienen bij de overheid. De verschillen bedragen respectievelijk 300, 1050, 680, 350, 1260 en 620 gulden bruto per maand.

In het WO zijn er slechts twee opleidingen waarvoor het bruto uurloon significant verschilt tussen de overheid als geheel en de marktsector als geheel. Dit betreft de opleidingen *econometrie* en *internationaal management*. De verschillen bedragen bijna 5 gulden in het geval van *econometrie* en 2 gulden in het geval van *internationaal management*. Wanneer gekeken wordt naar de bruto maandsalarissen zonder correctie voor werktijdfactor dan resteren slechts significante verschillen bij de opleiding *econometrie*.

Secundaire arbeidsvoorwaarden

Tot slot van deze rapportage wordt ingegaan op verschillen in de secundaire arbeidsvoorwaarden van recent afgestudeerden in het hoger onderwijs. In de enquêtes voor het HBO en WO is gevraagd aan afgestudeerden of zij in hun huidige functie een auto van de zaak hebben, een 13e maand krijgen uitgekeerd, of een winstdeling, tantième of eindejaarsuitkering krijgen uitbetaald. Zodoende kan men nagaan of de mate waarin deze financiële voordelen voorkomen verschilt tussen de overheidssector als geheel en de marktsector als geheel.

Tabel 5

Percentage werkzame afgestudeerden in het hoger onderwijs dat een auto van de zaak, een 13e maand, of een winstdeling, tantième of eindejaarsuitkering heeft per opleidingssector en bedrijfssector in 1996

	auto van de zaak	auto van de zaak	13e maand	13e maand	winstdeling, tantième, eindejaarsuitkering	winstdeling, tantième, eindejaarsuitkering
	overheid als geheel	marktsector als geheel	overheid als geheel	marktsector als geheel	overheid als geheel	marktsector als geheel
HBO						
totaal	1%	15%*	6%	31%*	7%	38%*
landbouw	2%	17%*	12%	27%*	6%	27%*
onderwijs	1%	9%*	4%	28%*	4%	29%*
techniek	2%	19%*	5%	29%*	14%	40%*
economie	3%	15%*	10%	39%*	17%	41%*
gezondheidszorg	0%	23%*	17%	8%	11%	20%
gedrag/maatschappij	1%	10%*	3%	21%*	22%	42%*
kunst en cultuur	0%	3%	3%	10%	1%	18%*
WO						
techniek	1%	20%*	6%	37%*	10%	41%*
economie	1%	25%*	10%	53%*	12%	54%*

Bron: ROA, schoolverlatersenquêtees

* percentage wijkt bij ongewogen data significant af ($p < 0,05$) van percentage bij overheid als geheel

Uit tabel 5 blijkt overduidelijk dat op het punt van de secundaire arbeidsvoorwaarden de situatie in de marktsector gunstiger is dan in de overheidssector. Voor zowel het HBO als het WO heeft gemiddeld over alle opleidingssectoren genomen slechts één procent van de pas afgestudeerden die een baan bij de overheid hebben een auto van de zaak, terwijl dit percentage bij afgestudeerden in de marktsector als geheel ruim 15 procent is. Recent afgestudeerden met een economische of technische achtergrond hebben het vaakst een auto van de zaak, terwijl personen afgestudeerd in de sector onderwijs of kunst en cultuur het minst vaak een auto van de zaak krijgen.

Ook een dertiende maand komt vaker voor in de marktsector dan in de overheidssector. Gemiddeld genomen heeft ruim zes procent van degenen die werkzaam zijn bij de overheid een 13e maand, terwijl ongeveer één derde van de pas afgestudeerden in de marktsector een 13e maand ontvangt. Bij beginnende academici met een economische achtergrond in de marktsector krijgt zelfs meer dan de helft een 13e maand uitbetaald. Een 13e maand komt overigens het minst vaak voor bij HBO'ers met een opleiding in de sector gezondheidszorg, gedrag/maatschappij of kunst en cultuur.

Van alle secundaire arbeidsvoorwaarden komt een winstdeling, tantième of eindejaarsuitkering het meest frequent voor. Maar ook nu geldt weer dat recent afgestudeerden die in de marktsector werkzaam zijn hiervan het meest profiteren. Bijna 40 procent van de HBO'ers die een baan in de marktsector hebben, krijgt een dergelijk financieel voordeel uitgekeerd tegenover gemiddeld zeven procent in de overheidssector als geheel. Voor het WO lijken de verschillen nog iets groter, maar dat wordt waarschijnlijk verklaard door het feit dat binnen dit onderwijstype alleen een onderscheid mogelijk is naar de sectoren techniek en economie. Deze onderwijssectoren hebben in het HBO immers ook de hoogste percentages.

5 Conclusie

Uit deze analyse blijkt dat de aanvangssalarissen verdiend bij de overheid als geheel in de regel hoger liggen dan in andere delen van de kwartaire sector of de marktsector. Dit geldt met name voor de aanvangssalarissen bij het openbaar bestuur/overheidsdiensten. Voor de sector onderwijs geldt dat de salarissen voor afgestudeerde academici veel lager liggen dan in de marktsector. Dit komt vooral door de lage salarissen voor aio's en andere beginnend onderzoekers in het wetenschappelijk onderwijs.

Wat de secundaire arbeidsvoorwaarden betreft komt juist het omgekeerde beeld naar voren. Secundaire arbeidsvoorwaarden als een auto van de zaak, een 13e maand, of een winstdeling, tantième of eindejaarsuitkering komen onder recent afgestudeerden van het HBO of WO in de marktsector veel vaker voor dan in de overheidssector.

Tot slot van deze rapportage wordt benadrukt dat het bij de hier beschreven resultaten gaat om salarisverschillen bij de start van de beroepsloopbaan. Hoe de loopbanen van werknemers bij de overheid en in andere sectoren op de arbeidsmarkt zich ontwikkelen – en samenhangend hiermee hoe de ontwikkelingen in beloning zijn –, kan op grond van deze data niet worden onderzocht. Hiervoor is het noodzakelijk om de schoolverlaters en afgestudeerden langere tijd op de arbeidsmarkt te volgen.